

**IQTISODIY MUNOSABATLARNI RAQAMLI TRANSFORMATSIYALASH
SOHASIDAGI XORIJIY TAJRIBA VA JAHON TENDENSIYALARI**

Umurzaqova Shahzoda Azamatovna

O'zbekiston Milliy universiteti Jizzax filiali talabasi

Annotatsiya: *Hozirgi kunda texnika va texnologiyalar borgan sari rivojlanmoqda. Ushbu maqolada, iqtisodiyot va uning tarmoqlarini raqamlashtirish va yangi texnika va texnologiyalarni olib kirishni yoritib berilgan. Raqamli iqtisodiyotning shakllanishi va rivojlanishining ba'zi jihatlari ko'rib chiqiladi, uning faoliyatidagi farqlar va xususiyatlar o'rganiladi. Qayd etilishicha, raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi muloqot, fikr va tajriba almashish imkoniyatini beradi. Raqamli iqtisodiyot yangi biznes modellarini rivojlantirishga hissa qo'shadi, innovatsiyalar yaratish, sarmoya kiritish, xodimlar, hamkorlar, resurslar va bozorlarni izlash uchun kuchlarni birlashtirish imkonini beradi.*

Kalit so'zlar: *Iqtisodiyot, raqamli iqtisodiyot, raqamlashtirish, raqamli texnologiyalar.*

Annotation: *Nowadays, techniques and technologies are developing more and more. This article highlights the digitization of the economy and its sectors and the introduction of new techniques and technologies. Some aspects of the formation and development of the digital economy are considered, the differences and features of its activity are studied. It is noted that the development of the digital economy provides an opportunity for communication, exchange of ideas and experiences. The digital economy contributes to the development of new business models, allows to join forces to create innovations, invest, search for employees, partners, resources and markets.*

Keywords: *Economy, digital economy, digitization, digital technologies.*

Аннотация: *В настоящее время техника и технологии развиваются все больше и больше. В данной статье освещается цифровизация экономики и ее секторов, внедрение новых методик и технологий. Рассмотрены некоторые аспекты становления и развития цифровой экономики, изучены различия и особенности ее деятельности. Отмечается, что развитие цифровой экономики дает возможность общения, обмена идеями и опытом. Цифровая экономика способствует развитию новых бизнес-моделей, позволяет объединять усилия для создания инноваций, инвестирования, поиска сотрудников, партнеров, ресурсов и рынков.*

Ключевые слова: *Экономика, цифровая экономика, цифровизация, цифровые технологии.*

KIRISH

Ilmiy-texnika taraqqiyoti sivilizatsiyamizga ko'plab foydali ixtirolar, buyuk kashfiyotlar va ajoyib yutuqlarni berdi, ular inson hayotida yordam berishi kerak.

Raqamli innovatsiyalar bizning mavjudligimizni tubdan o'zgartirib, bizni rivojlanishning yangi bosqichiga qo'ygan eng ulug'vor texnologiyalardan biridir.

XXI asrda raqamli texnologiyalarning rivojlanishi bilan bir qatorda ularning ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish sohalaridagi ahamiyatini ham oshirdi. Halqaro tendentsiya shuni ko'rsatmoqdaki, raqamli texnologiyalarga texnologiyaga sifatidan tashqari iqtisodiy-ijtimoiy masalalarda ham alohida o'rin egallab, yangi qarashlar va g'oyalarni tadbiq etmoqda. Iqtisodiyot esa bu o'zgarishlar natijasida raqamli iqtisodiyot kategoriyasiga yangi tushunchalarni olib kirmoqda. Raqamli iqtisodiyot kategoriyasi uchun tashkilot va olimlar tomonidan turli tushunchalar kiritilgan.

Internetning paydo bo'lishi bilan inson uchun yangi imkoniyatlar ochilib, uning o'zini o'zi amalga oshirishi va intellektual rivojlanishiga yordam beradi. Shunday qilib, sayyoramizning eng chekka burchaklarida bo'lgan odamlar nufuzli kasbni topishlari, eng jiddiy universitetlarda o'qishlari, yangi narsalarni o'rganishlari mumkin. Mashina intellekti va sun'iy intellektning yaratilishi bizga hayotimizning barcha sohalarida tibbiyotdan tortib sanoatgacha yordam beradi. Albatta, bunday kelajakning salbiy tomonlari ham bor, chunki robot texnologiyalari tobora ko'proq ish o'rinlarini bo'shatadi va shu orqali odamlarni daromaddan mahrum qiladi. Bu ishsizlikning katta o'sishiga va keyinchalik inson mehnati sifatining pasayishiga olib kelishi mumkin.

Hozir ham ayrim tibbiyot markazlarida mashina aqlini bemorlarga yordam beradigan va kasallikni aniqlashga, hatto tashxis qo'yishga qodir bo'lgan robot qizni almashtirish mumkin. Hozircha odamlar bunday yangiliklarga shubha va biroz ishonchsizlik bilan qarashadi va menimcha, ularni tushunish mumkin. Eng muhimi, mening fikrimcha, raqamli texnologiyalarning rivojlanishini qo'ldan boy bermaslik va kelajakda inson mashina aqlining quliga aylanib qolmasligi uchun ularni nazorat qilishdir.

Masalan, Rey Bredberining "451 chi daraja Farengeytda". asarini ko'rib chiqaylik. Muallif mumkin bo'lgan kelajakni tasvirlaydi, chunki inson o'z vaqtida to'xtamasa, bu uning xayolida bo'ladi. Roman ahli o'z aqli, tafakkuridan mahrum bo'lib, qulga aylangan. Ularning bir-biriga nisbatan his-tuyg'ulari yo'q, hatto qarindoshlari bilan ham gaplashishmaydi. Ular butun bo'sh vaqtlarini ulkan televizor ekranlari ortida, har kuni uzluksiz efirga uzatiladigan yana bir ahmoqona ko'rsatuvni tomosha qilish bilan o'tkazadilar. Serial qahramonlari bilan muloqot odamlarning bir-birlari bilan suhbatlarini butunlay almashtirdi. Ular o'ylashni va shuning uchun mavjud bo'lishni to'xtatdilar. Bunday hayot qorong'u va muvaffaqiyatsizlikka mahkum. Shunday qilib, muallif o'quvchilarni raqamli texnologiyalar inson hayotini barbod qilishi mumkinligidan ogohlantiradi. Odamlarni ruhsiz qullarga aylantiring, ular uchun kuch eshitadigan hamma narsaga ko'r-ko'rona ishonung.

Yuqorida aytilganlarning barchasini sarhisob qilsak, shuni ta'kidlash joizki, raqamli kelajak, shubhasiz, insonga o'z hayotini osonlashtiradigan va yaxshilashga yordam beradigan ko'plab foydali texnologiyalar va aqlil ixtirolarni olib keladi. Ammo shuni unutmangki, voqealarning bunday natijasining kamchiliklari ham bor. Odamlar

hokimiyat ilhomlantirmoqchi bo'lgan hamma narsaga ko'r-ko'rona ishonmasligi kerak, har kim kelajak rivojlanishi haqida o'z tushunchasiga ega bo'lishi kerak. Hamma narsa faqat insonga bog'liq va u kelajakda taraqqiyotni qanday engishi, yutuqlarini nimaga yo'naltirishi. Shuning uchun raqamli kelajakni yomon yoki yaxshi deb aytish qiyin, chunki u faqat insonning qo'lida bunday hissiy rangga ega bo'lishi mumkin.

Raqamli iqtisodiyotning asosini raqamli mahsulotlar ishlab chiqarish va raqamli texnologiyalar bilan bog'liq xizmatlar ko'rsatish sektori tashkil etadi. Iqtisodiy Hamkorlik va Taraqqiyot Tashkiloti mamlakatlari statistikasi, global beqarorlikka qaramay, raqamli iqtisodiyot mahsulotlarining jahon savdosi barqaror o'sib borayotganidan (o'rtacha o'sish 4 foizga yaqin), ko'rsatilayotgan xizmatlar hajmining o'sib borayotganidan dalolat beradi. tezroq sur'at (yiliga 30% gacha). Raqamli texnologiyalar sohasi innovatsiyalarda asosiy rol o'ynashini ko'rsatuvchi raqamli texnologiyalar bilan bog'liq tadqiqotlar uchun korxonalar xarajatlari ortib bormoqda. Raqamli infratuzilma rivojlanib, qulayroq bo'lmoqda, 4G texnologiyalari va optik tolali ma'lumotlarni uzatishning joriy etilishi bilan aloqa tarmoqlari sifati yaxshilanmoqda, narxlar, xususan, mobil aloqa xizmatlari, mobil qurilmalardan foydalanish imkoniyatlari pasaymoqda. Internetning o'sishi, natijada, dunyoda raqamli texnologiyalarning qamrovi va rivojlanishini bashorat qilish imkonini beradi.

Firmalar faoliyatida zamonaviy raqamli texnologiyalardan foydalanish uchun salmoqli salohiyat mavjud. Bunda zamonaviy kompyuter texnologiyalari, dasturiy ta'minotlardan foydalanish, malakali mutaxassislar bilan ta'minlash kabi jihatlarga e'tibor qaratish zarur. Shuni hisobga olish kerakki, raqamli texnologiyalar innovatsion jarayonlarni jadallashtirish uchun katta salohiyatga ega, shuning uchun kompaniyaning raqamli salohiyatini rivojlantirishdagi investitsiya ko'rsatkichlari uning zamonaviy sharoitlarda raqobatbardoshligining muhim omili hisoblanadi.

Bugungi kunda raqamli texnologiyalar hayotning barcha sohalarida faol qo'llanilmoqda. Iqtisodiyot, bank, xizmat sektori shuningdek ta'lim jarayonini ham tez surhatlarda rivojlanishiga xizmat qilmoqda. Bundan tashqari, ishlab chiqarish va boshqaruv jarayonlarining robotlashtirilishi, masalan bank sektorida, robotlar va ishchilar o'rtasidagi raqobat masalasi ham ko'tarilmoqda.

Shu jihatdan, mamlakatimiz Prezidenti Shavkat Mirziyoyev ta'kidlaganidek "Taraqqiyotga erishish uchun raqamli bilimlar va zamonaviy axborot texnologiyalarini egallashimiz zarur va shart. Bu bizga yuksalishning eng qisqa yo'lidan borish imkoniyatini beradi. Zero, bugun dunyoda barcha sohalarga axborot texnologiyalari chuqur kirib bormoqda. Albatta, raqamli iqtisodiyotni shakllantirish kerakli infratuzilma, ko'p mablag' va mehnat resurslarini talab etishini juda yaxshi bilamiz. Biroq, qanchalik qiyin bo'lmasin, bu ishga bugun kirishmasak, qachon kirishamiz?! Ertaga juda kech bo'ladi" Davlat va jamiyat boshqaruvi, ijtimoiy sohada ham raqamli texnologiyalarni keng joriy etib, natijadorlikni oshirish, bir so'z bilan aytganda, odamlar turmushini keskin yaxshilash mumkin. Raqamli iqtisodiyot bu birgina faoliyat turi emas, balki, ishbilarmonlik, sanoat ob'ektlari, sifatli ta'lim va xizmatlar deganidir.

"Raqamli" atamasi barcha sohalarda axborot texnologiyalaridan faol foydalanishni anglatadi. Agar oddiy iqtisodiyotda moddiy buyumlar asosiy resurs hisoblansa, raqamli iqtisodiyotda bu qayta ishlanadigan hamda uzatiladigan axborot, ma'lumotlar bo'ladi. Ularning tahlilidan so'ng esa to'g'ri boshqarish bo'yicha yechim ishlab chiqiladi.

Xulosa: Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi muloqot, fikr va tajriba almashish imkoniyatini beradi. Internet-platformalar sizga biznes yaratish, sarmoya kiritish, xodimlar, sheriklar, resurslar va bozorlarni qidirish uchun kuchlarni birlashtirish imkonini beradi.

Raqamli texnologiyalar xodimlarni o'qitish, bilim almashish, innovatsion g'oyalarni amalga oshirishda, jumladan, ijtimoiy sohada ham muhim rol o'ynashi mumkin.

Iqtisodiyotning davlat sektorida raqamli texnologiyalarni rivojlantirish katta ahamiyatga ega. Raqamli hukumat va davlat xizmatlarini ko'rsatish tobora ko'proq xarajatlarni kamaytirish, shu bilan birga fuqarolar va biznesga yanada yaxshi xizmatlar ko'rsatish va hukumatning atrof-muhitni saqlash bo'yicha sa'y-harakatlarining bir qismi sifatida qaralmoqda. Raqamli hukumat va innovatsion texnologiyalar barqaror rivojlanishni shakllantirishda davlat boshqaruvining samarali ishtirokini ta'minlashi mumkin. Raqamli hukumat davlat idoralariga yaxshiroq xizmatlar ko'rsatish va jamoatchilik uchun ochiqroq bo'lish imkonini beradi. Bu hukumatlarga atrof-muhitga etkazilgan zararni kamaytirishga, tabiiy resurslarni samarali boshqarishga yordam berishi va iqtisodiy o'sishni va davlat sektorini rivojlantirishga yordam berishi mumkin. To'liq raqamli iqtisodiyotni yaratishga to'sqinlik qilayotgan xavflarni alohida ko'rib chiqish kerak. Yangi texnologiyalarni faol joriy etayotgan va qo'llayotgan mamlakatlar bilan bir qatorda global axborot kommunikatsiyalaridan uzilib qolgan va iqtisodiy tizimning yangi faoliyat turiga o'tish imkonini beruvchi afzalliklardan foydalanmayotgan butun mintaqalar ham bor. Farqlar nafaqat texnologiya darajasida, investitsiya resurslarining etishmasligi yoki inson kapitali rivojlanishining past darajasida, balki institutlarning yo'qligi yoki yomon ishlashida ham kamchiliklardandir.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Akramovich N. A. The priority of using innovative technologies in the agricultural education system //Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences.–2022.–T-1.–№.10.–C.185-191.
2. Akramovich N. A. HISTORY, SUBJECT AND OBJECT OF FORMATION OF"MACROECONOMICS" //Galaxy International Interdisciplinary Research Journal. – 2022.–T.10.–№.1.–C.209-210.

3. Nizametdinov A. A. OLIY TA'LIM TIZIMIDA AGRAR SOHANING USTUVORLIGI UNDA INNOVATSIYALARNING QULLANISHI //INTERNATIONAL CONFERENCES.-2022.-T.1.-№.6.-C.96-98.
4. Baxrom X., Alijon N., Aziz Z. THE ROLE OF THE PRIVATE SECTOR IN THE DEVELOPMENT OF TOURISM //Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences.-2022.-T.1.-№.12.-C.130-136. 1005
5. Xolmuradovich X. B. et al. BUSINESS ETHICS AND CULTURE, RULES FOR ITS WORK//Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences. - 2022.-T.1.-№.12.C.184-191.
6. Akramovich N. A., Azamatovna U. Sh. TA'LIM TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH: DOLZARB TENDENTSIYALAR VA STRATEGIK YONALISHLAR //INTERDISCIPLINE INNOVATION AND SCIENTIFIC RESEARCH CONFERENCE. - 2023. - T. 1. - №. 9. - C. 36-40.
7. Худояров Р., Низаметдинов А. МАЛЫЙ И СРЕДНИЙ БИЗНЕС В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ МИРОВОЙ ЭКОНОМИКИ //Центральноазиатский журнал образования и инноваций. - 2023. - Т. 2. - №. 6Part2.-C.188-193.
8. Raipovna V. S., Akramovich N. A., Durdona A. CONTENT AND FUNCTIONING OF THE MARKET ECONOMY //Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences.- 2022. - T. 1. - №. 12. - C. 105-110.
9. Raipovna V. S., Akramovich N. A., Sherzod Y. THE ORIGINS OF CRISES AND THEIR IMPACT ON THE ECONOMIC SYSTEM //Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences. - 2022. - T. 1. - №. 12. - C. 89-94.
10. Akramovich N. A. et al. IMPACT OF HIDDEN ECONOMY ON SOCIETY IN UZBEKISTAN, WAYS TO REDUCE IT //Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences. - 2022. - T. 1. - №. 12. - C. 142-147.
11. Raipovna V. S., Akramovich N. A., Shonazarovich B. S. MONOPOLY ORGANIZATIONS, THEIR BENEFIT AND HARM TO SOCIETY //Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences. - 2022. - T. 1. - №. 12. - C. 111-114.
12. Sojida D., Bahrom H., Ali N. THE ROLE OF THE ECONOMY IN SOCIETY //PEDAGOGICAL SCIENCES AND TEACHING METHODS. - 2022. - T. 2. - №.18.-C.309-315.
13. Raipovna V. S., Akramovich N. A., Dildora F. DEVELOPMENT OF INNOVATIVE POLICY IN THE SPHERE OF EMPLOYMENT //Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences. - 2022. - T. 1. - №. 12. - C.201-209.
14. Alijon N., Sirojiddin S., Azizbek A. FRANCHISE SYSTEM IN BUSINESS AND ENTREPRENEURSHIP //Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences. - 2022. - T. 1. - №. 12. - C. 250-257.
15. Susanna V., Ali N., Asliddin T. INNOVATIVE AND DEVELOPMENTAL ECONOMY OF UZBEKISTAN //Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences. - 2022.- T. 1. - №. 12. - C. 304-310.

16. Xolmuradovich X. B. et al. IMPORTANCE OF BANKING SYSTEM IN UZBEKISTAN//Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences. – 2022.–Т.1.–№.12.–С.218-224.
17. Raipovna V. S., Akramovich N. A., Matlab I. SEMANTIC MODULES IN THE LEXICAL SYSTEM OF THE LANGUAGE //Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences. – 2022. – Т. 1. – №. 12. – С. 230-237.
18. Xolmuradovich X. B. et al. THE DEVELOPMENT OF THE SPORTS SYSTEM IN UZBEKISTAN, THE GUARANTEE OF THE HEALTHY AND WELL-ROUNDED YOUTH //Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences.–2022.–Т.1.–№.12.–С.266-269.
19. Худояров Р., Низаметдинов А. МАЛЫЙ И СРЕДНИЙ БИЗНЕС В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ МИРОВОЙ ЭКОНОМИКИ //Центральноазиатский журнал образования и инноваций. – 2023. – Т. 2. –№.6Part2.–С.188-193.
20. Норбеков Х. Методики анализа и оценка взаимный преимуществ предприятия//Scienceweb academic papers collection. – 2022.
21. Norbekov X. Формирование конкурентных преимуществ АО «Тандер» //Scienceweb academic papers collection. – 2022.
22. G'aybullayev S. The place of the digital economy today //Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences. – 2022. – Т. 1. – №. 11.–С.116-126.
23. G'aybullayev Sarvar O. et al. O 'zbekistonda iste'mol savatchasi hozirgi holatini va uni shakillantirish yo 'nalishlari //Talqin va tadqiqotlar ilmiy-uslubiy jurnali. – 2022.–Т.1.–№.4.–С.119-125.
24. Uchkun S., Dilshod N. PROCESS OF IDENTIFYING THE SIGNIFICANT ACCOUNTS INTHE REVENUE CYCLE //Journal of marketing, business and management.–2022.–Т.1.–№.1.–С.32-36.
25. Alijon N., Sirojiddin S., Azizbek A. FRANCHISE SYSTEM IN BUSINESS AND ENTREPRENEURSHIP //Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences. – 2022. – Т. 1. – №. 12. – С. 250-257.
26. Umurzaqova Sh. RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI O'QUV JARAYONIGA JORIY ETISHNING ZAMONAVIY HOLATI VA ISTIQBOLLARI// Международный научный журнал № 16(100), часть 1
«Новости образования: исследование в XXI веке» Декабря , 2023 607